

Az objektív szociológia.

— Válasz Pikler Gyulának —

Tudományunk kiváló mestere, Pikler Gyula, e folyóirat januári számában számos ellenvetést tesz egy dolgozatomra, amelyet más helyen közöltem *A 20. század szociológiája* címen és ezeket az ellenvetéseket hozzám intézett kérdések alakjában formulázza. Egyrészt örömmel ragadom meg ezt az alkalmat e problémának, amelynek horderejét nézetem szerint alig lehet túlbecsülni, valamivel bővebb kifejtésére, mert Pikler Gyula éleselmjű és mélyenjáró ellenvetései igazán kiváló alkalmul szolgálnak a kérdés szabatosabb kifejtésére. Másrészt viszont nem fojthatom el azt a melanchólikus hangulatot, amelyet bennem Pikler Gyulától való tudományos eltérésem támaszt.

A hozzám intézett kilenc kérdés közül hat, a négy első és a két utolsó egy objektív szociológia alkalmazásának nehézségeit illeti, vagyis arra vonatkozik, hogy miként válnék majd lehetségessé a politikai cselekvés az új tudomány alapján, feltéve, hogy már megvolna, míg három kérdés — az 5-ik, a 6-ik és a 7-ik — magának az objektív szociológiának lehetőségét illetik. Legyen szabad első sorban az első csoportba tartozó hat kérdéssel foglalkoznom és ezekre nézve mindenekelőtt azt a kollektív megjegyzést tennem, hogy az objektív szociológia alkalmazása és egyéb tudományok alkalmazása között nem állana

be semmi különbség. A kémia tantételeiből sem következik még, hogy a kémiát alkalmazzam és hogy p. o. folttisztító szert készítssek. Azokra a cselekedetekre, amelyek a kémiának vagy bármely más objektív tudománynak az alkalmazását illetik, ugyanannyi joggal ugyanazt lehetne mondani, mint amit Pikler a politikai cselekvések legalább is egy részéről mond, t. i. hogy ama meggyőződés által vezetettnek „hogy azok egy reánk nézve örvendetes, kellemesebb állapotot fognak eredményezni, mint amelyet azok elmulasztása eredményezne”. (114. l.) Ha tehát ebből valamiképen az folyhatnék, hogy egy objektív szociológia lehetetlen, akkor ugyanebből a tényből következnek az is, hogy egy objektív kémia lehetetlen, de következnek az is, hogy objektív tudomány egyáltalában lehetetlen. Ha a fent reprodukált felfogásból valamiképen az következhetnék, hogy csak lélektani szociológia lehetséges, akkor — én úgy látom — azt kellene belőle következtetni, hogy a kémia, a fizika, a mechanika, az asztronómia is csak lélektani alapokon lehetséges. Abból, hogy a csillagok járása micsoda objektív törvényszerűségeket mutat, csak ugyanabban a mértékben következik valami cselekvés, mint abból, hogy a szociális tünetmények micsoda objektív törvényszerűségeket mutatnak. Tegyük fel, hogy csakugyan ama kellemesebb állapotok előidézésének a vágya az, amely a tudományok alkalmazására vezet, folyik-e belőle az, hogy az asztronómia vagy a fizika ne kizárólag objektív materiális összefüggéseket kutasson? Nem folyik. Ép ily kevésbé folyhatik a politikai alkalmazásra vonatkozó hasonló megfontolásokról valaminő következmény arra nézve, hogy minő alapon építse fel a szociológia a maga következtetéseit. *)

Talán azt lehetne ezzel szemben ellenvetni, hogy mégis van különbség a szociológiának alkalmazása és más tudományok alkalmazása között. A szociológiai törvények alkalmazása mindig emberekre való hatást igényel; más tudományok alkalmazása ellenben nem. Vagyis arra lehet gondolni, hogy egy híd megépítése az objektív tudomány törvényei szerint még elképzelhető, úgy hogy a vasakat egymásra tesszük stb., ellenben a társa-

*) Az a kérdés, hogy a külvilág objektív ismeretét nélkülözzük, hogy az, amit a fentiekben objektív tényeknek neveztünk, szintén csak érzéklet, nem ide tartozik. Most nem mindenféle tudásunk végső ismeretelméleti alapjáró! szólnak. S amikor a szociológiát objektív alapokra óhajtjuk fektetni, semmi esetre sem gondolunk objektívebb alapokra, mint aminőkön azok a tudományok nyugosznak, amelyeket objektíveknak nevezünk. Vagyis nem olyan szociológiáról van szó, amely objektívebb volna, mint a fizika, hanem csak olyanról, amely nem szubjektívebb, mint a fizika.

dalomnak a szociológia alapján való irányítása csak pszichológiai hatás útján történhetik. Előttem ugyan egészen világos, hogy az a kérdés, miképen tudom alkalmazni a szociológia törvényeit egészen más kérdés, mint az, hogy milyen alapon kell keresnem a szociológia törvényeit, aminthogy a fizika sem azért objektív tudomány, mert esetleg emberekre való hatás híján is alkalmazható. De nem is áll fenn — bár, mondom, ez nem volna fontos — ez az alkalmazásbeli különbség a kontemplált objektív szociológia igazságait és más objektív tudományokat illetően: Tisztán materiális összefüggések alapján megállapíthatom, hogy egy konkrét esetben egy vakbél-operációt kell alkalmazni vagy a halál áll be. Ennek az igazságnak semmi köze ahhoz, hogy én praktice csak úgy alkalmazhatom, ha a beteget meggyőzőm arról, hogy neki alá kell magát a vakbél-operációnak vetnie. Magukból ama materiális összefüggésekből, amelyek alapján a diagnózis megállapított, még nem következik az alkalmazás, a vakbél-operáció. Ha a beteg nekem nem hisz, vagy ha vakbél-gyulladásban akár meghalni, akkor a tudomány által megállapított törvényekből nem következik a vakbél-operáció. Viszont abból, hogy az operáció csak pszichológiai hatás alapján áll be, még nem következik, hogy a diagnózist nem kizárólag objektív tudomány alapján kell megcsinálni. Azt hiszem, fölösleges ezt a gondolatmenetet tovább folytatni és arra a lehetőségre is gondolni, vájjon az orvos, — főként, ha egyúttal atléta — nem kötzhetné-e le, nem narkotizálhatná-e és úgy operálhatná-e a beteget. Úgy hogy lélektani hatás nélkül is alkalmazhatná tudományát, amit a szociológiában nem tehetünk. Mindenesetre könnyen konstruálható olyan példa, amelyben az orvostudomány objektív megállapításai magának a betegnek, sőt rajta kívül álló egész sereg embernek közreműködése nélkül nem alkalmazható. De azért, mert segédek, ápolók, vagy magának a betegnek közreműködése nélkül valamely gyógy mód, mondjuk épen valami „beoltás” nem hajtható végre, csak nem következik, hogy a szóban forgó tudomány pszichologikus. Én tehát Pikler Gyulának a majdani alkalmazást illető összes ellenvetéseiben semmi nehézséget sem látok egy objektív szociológiára nézve.

Másodsorban arra kell kiterjeszkednem, hogy a társadalmat egyéni lélektani alapon nem is érthetem meg. Mert ha az egyéni leiekbe merülök el, akkor sohasem juthatok reá, amint-hogy az eddigi társadalomtudomány nem is jutott reá, hogy a

társadalom, amelynek törvényeit a társadalomtudomány kutatni kívánja, a természetnek egy zárt anyagcsere-rendszere. Akkor sohasem jöhetnek reá, hogy nekem az emberi dolgok vizsgálatánál az emberközi anyagcserét és a vele egybefüggő fizikai tényezőket kell kutatnom, úgy amint az a természet által alkotott eleven egységekben lefolyik.

A mai objektív tudomány felvezet egészen az állatnak fiziológiájáig. Le Dantec a biológiai determinizmusról írt gyönyörű kis könyvében igen világosan juttatja kifejezésre, amit egyébként az egész modern sejtbiológia is alapul vesz, hogy az állatok összes fiziológiai jelenségei materiálisán determinálva vannak és hogy ezeket a materiális folyamatokat pusztán kísérik az öntudat jelenségei passzív együttjárókképen. *Ils sont seulement accompagnés d'épiphénomènes de conscience absolument inactifs.* Megállapítja, hogy az öntudati kísérő jelenségek tanulmányozása teljesen haszon nélküli az élet jelenségeinek kutatásánál. Minden a világon egészen változatlanul maradna, ha a testek megtartanák összes tulajdonságaikat az öntudat tulajdonságának kivételével. *)

*) Félix Le Dantec: *Le Déterminisme Biologique*, Paris, 1904. 156. 1.

Nem tudom, mennyiben helyesli Pikler Gyula a determinizmusnak ezt a formulázását, azonban Pikler Gyula is determinista és így azt a gondolatot, hogy a pszichikus összefüggések idegfiziológiai materiális összefüggésekkel helyettesíthetők, akceptálhatónak mondja, csak lehetetlennek mindaddig, amíg az idegfiziológia igen magas fokra nem hágott. Sőt Pikler zavarosnak tartja programmat, mert a mai lélektani szociológiát nem idegfiziológiai, hanem más objektivitásokkal akarom pótolni.

Én ezzel szemben lehetlenségnek tartom, hogy még a legteljesebb idegfiziológia is a szociális tünetnyek törvényeit adná. A szociális tünetnyeknek épen az a specifikumuk, hogy az egyének közötti anyagcserétől függnék. Minden idegfiziológiai faktum csak az egyénen belüli anyagcserefolyamatnak egy része. A társadalomban pedig még ott vannak egyéni materiális folyamatok, amelyek az egyénen belüli és így az idegfiziológiai materiális folyamatokat is befolyásolják. Az egysejtű lény fiziológiája teljes, ha a sejtben végbemenő materiális folyamatokat felfedem. De a többsejtű lénynél a sejtközi anyagcserefolyamatok is lényegesek. Ha én egy sejtet vizsgálok csak és abból akarom magyarázni az organizmust, akkor sohasem jutnék helyes magyarázatra. Már pedig a pszichológiai szociológia mindig csak egy emberből indul ki, annak az öntudatából. Ha még az öntudati

epifenomenonok helyébe az abban az egy emberben lefolyt idegfiziológiai processzusokat is tudnók tenni, ebből még mindig nem lehetne szociológia, mert nem ez a darabkája az anyagi folyamatoknak a szociológia materiális szubsztrátuma. Ha én egy piciny darabját kiszakítom a testnek, annak fiziológiai vizsgálatából ugyan sohasem fogom megállapíthatni azokat a fiziológiai törvényszerűségeket, amelyek szerint az az organizmus működik, amelyből az a darabka való. A tisztán idegfiziológiai szociológia pedig így járna el.

Sőt tovább megyek. Abból a kiszakított darabkából nemcsak az egész organizmus fiziológiáját nem tudnám megállapítani, hanem még annak a kiszakított darabkának az életműködéseit sem. Mert annak nincsen önálló, lezárt fiziológiája, az csak a többi résszel való összefüggésben érthető meg.

Az a felfogás, hogy ezek az idegfiziológiai folyamatok dirigálják a társadalmi jelenségeket is, annak a felfogásnak survivalje, amely megszokta e pszichofizikai jelenségek öntudati epifenomenjeiben keresni a történés okát. A látszat ezt mutatja. A valóság ellenben azt, hogy a biológiai determinizmushoz hozzá kell adnunk a szociológiai determinizmust. Miként öntudati állapotaink csak kísérő jelenségei az élet összes fizikai folyamatainak (nem is csak valamely külön idegfiziológiaiaknak) úgy a szociális öntudati állapotok is csak kísérő jelenségi ama fizikai folyamatoknak, amelyek a fiziológiaiakon túlmenőleg az egyének bizonyos csoportját az anyagcsere-rendszer egy természetes egységébe foglalják. A szociológiai determinizmus futólagos illusztrálásával itt csak röviden utalok arra a tényre, hogy azok a társadalmi tünetnyek, amelyek öntudatosak, mint pl. a házasság, a büntettek, az öngyilkosságok egészen ugyanolyan törvényszerűséget mutatnak, mint azok, amelyek öntudatlanok, mint pl. a természetes halálozások, a nemek aránya stb. Az öntudati epifenomenonja itt sem változtat a fizikai összefüggések determinizmusán.

Röviden összefoglalva az utóbb mondottakat: Ha valaki indeterminista és egy meghatározatlan, megokolatlan, spontán, szabad akaratot tételez fel, az ezen feltételezés által képtelenné válik egy tudományos szociológiára. Ha nekünk az akaratban egy törvényeknek nem engedelmeskedő tünetnyünk van, amely tetszés szerint előre meghatározhatatlanul hat, akkor természetesen e hatásoknak valaminő törvényszerűsége sem állapítható meg.

S így a társadalomtudomány lehetetlen.

Más az, ha valaki determinista és az akaratot determinálnak tartja. Minthogy azonban az akaratot nemcsak szervezetünkbeli, hanem azokon kívüli tényezők determinálják, természetesen csak mindkét tényezőkör felderítése hoz világosságot. A szervezetünkbeli tényezőkkel és folyamatokkal foglalkozik az ideg- és egyéb fiziológia. A szervezetünkön kívül álló tényezők determinizmusát felfedni a szociológia dolga, amely természetesen megint nem az epifenomenek, hanem a fenomenek vizsgálata alapján, nem az öntudatbeli passzív kísérő jelenségek, hanem az aktív fizikai jelenségek alapján fog eredményre juthatni.

Az emberekről is áll, amit Le Dantec más összefüggésben mond, hogy: *Ils font ce qu'ils veulent, pourvu qu'ils veuillent précisément faire ce qu'ils sont contraints de faire.* Az emberek is azt teszik, amit akarnak, csak hogy azt akarják, amit kénytelenek akarni. És ez a kénytelenség külső okokat is felölel, amelyek— persze idegfiziológiai közvetítéssel — szintén kényszerítenek. Ilyen körülmények között sem a társadalmi jelenségek emberi akaratokra való visszavezetése nem jelent sokat, sem az nem elég, ha a külső okoknak pusztán ezt az idegfiziológiai közvetítését fedem fel, nem pedig az okokat magukat.

Ha ezeket az okokat tudom, vagyis tudom, hogy mikor mit kell akarniuk az embereknek, akkor megvan az objektív szociológia, akkor kihagyhatom egészen az akarat kísérő jelenségét, sőt még az állandó idegfiziológiai közvetítést is és egyenesen az emberközi fizikai folyamatokkal hozom kapcsolatba a megmagyarázandó társadalmi tüneményt.

* * *

Az előrebocsátottak után könnyebb megfelelnem Pikler Gyula hozzám intézett kérdéseire. Így az első számú kérdésre mindjárt azt felelhetem, hogy sem ránk nézve öröndetesebb állapot előidézésének vágya, sem a pusztá objektív eredmény előrelátása nem határozza meg a cselekvést. Mindakettő csak passzív kísérő jelenség. A cselekvést azok a materiális folyamatok határozzák meg, amelyeknek a jelzett tünemények kísérő jelenségei. A biológiai és szociológiai indeterminizmus nyelvén kellene szólanom, ha a Pikler által felállított lehetőségek bármelyikét is elfogadnám.

Ugyanez áll a második számú kérdésre, ahol megint azt az epifenomenont állítja előtérbe Pikler, hogy mások javára szolgáló cselekvéseinket az vezeti, hogy örömet várunk tőlük e

mások számára. Hát ez megint a dolog öntudati oldala, de nem a reális, nem a szociológiai. Ez a kísérő jelenség akkor is meglesz, ha tudni fogom azt a materiális folyamatot, amelyet kísér. Pikler zárójelben megjegyzi: „Egyáltalában nagyon kíváncsi vagyok arra, vajjon a jövő tudományos politikájának az öröm és fájdalom fogalmát ismernie szabad-e vagy nem.” Feleletem: hogy ismernie szabad, de tudnia kell, hogy a társadalmi fizikai folyamatok minő körülmények között idézik elő az egyiknek és a másinak különböző formáit.

A harmadik kérdésre már megfeleletem. Hogy eredményes politikai akció rendszerint lehetetlen, ha másokat céljainknak meg nem nyerünk, igaz. Eredményes gyógyítás is rendszerint lehetetlen, ha másokat céljainknak meg nem nyerünk. Itt csak arról van szó, hogy nem lehet pszichológiai alapon megállapítani, hogy mire kelljen másokat megnyerni. Se a szociológiában, se más tudományban. Hogy az embereket mire kell megnyerni, mire kell másokkal szervezkedni, azt objektív falapokon kell megállapítani. Csak ennyit követel az objektív szociológia. Ezzel a 4-ik (főltételes) kérdés is elesik.

Ad 5. A nyelvképződés részben fiziológiai, részben szociológiai faktum. Törvényeit kiteszik részben fiziológiai, részben társadalom-fizikai, amely folyamatokat kísérnek részben egyéni, részben szociális öntudati jelenségek, mint epifenomenek. A tudomány pedig a világért sem az emberek lelki állapotát, tévedéseit stb. veszi majd kiindulópontul, szóval nem öntudati kísérő jelenségeket, nem fog pszichologizálni, hanem bizony „a tudós is csak objektív tényeket vesz majd kiindulópontul” (de nem csak idegfiziológiaiakat, sőt első sorban társadalomfiziológiaiakat). És azt a tényt, hogy van tudomány, stb. szintén majd csupán objektív tények összességeként fogja előadni. Sőt itt épen óriási dolgok várhatók. A tudomány eminenter szociális produktum és a tudomány felfedezései, elméletei társadalomfiziológiailag determinált jelenségek; a társadalmi fizikai folyamatoktól függnnek. A tudományt, a felfedezéseket lehetetlenléseg pszichológiailag vagy pszicho-fizikailag megérteni. Az indeterminista a tudományos elméletet vagy felfedezést merő okosságnak, (olykor ostobaságnak), véletlennek vagy tudom is én, minek kell hogy tartsa. A régi determinista idegfiziológiailag determinálnak kell hogy felfogja. Aki azonban a biológiai és szociológiai determinizmust vallja, aki látja azokat az anyagcsere-rendszereket, azokat a magasabb ritmusú egységeket, amelybe

az emberi organizmusok szerveződtek, csak az sejtheti, hogy hol kereshető a törvényszerűségek kutatásának és megtalálásának törvényszerűsége.

Ad 6. Nem az okosságtól függenek az intézmények. A biológiai és szociológiai determinizmus mellett egy olyan okosság számára, amely tüneményeket módosítson, nem marad hely. A társadalom objektív folyamataitól függ, hogy mit tartunk okosságnak. Ha egy társadalom összes emberei megbolondulnának, ez azt jelentené, hogy bizonyos materiális változások folytán a társadalom nem mutatja rendszerinti működését. A reális faktum csak az volna, hogy ama materiális változások folytán most olyan szociális alakulatok támadnak, amelyekre mi azt mondjuk — a laikus pszichológiai, nem a pontos objektív nyelven — hogy bolondság. Hogy azonban ez az okosság, illetőleg bolondság volna az a valami, ami a társadalomban változást hoz létre, azt tagadom. A tudomány sem individuál-pszichológiai produktum. Az is szociális produktum. Hiszen maga az agyvelőnek fejlettségi foka, a tudomány egyik feltétele is a szociális anyagcsere produktuma és az agyvelő fejlettségi fokán kívül a szociális anyagcserefolyamatok még ezer más módon determinálják a tudományt. A dolgok ilyen nézése mellett semmit sem mondok vele, hogy a tudomány okosság. Ezzel nincsen ellentétben, hogy az ilyképen alakuló tudomány létrejövetelétől bizonyos konzekvenciákat várunk.

Ad 7. Hogy nemcsak a tudomány mögött levő idegfiziológiai tényekre gondolok a pozitív szociológiában és hogy miért nem, már több ízben érintettem.

Ugyancsak ad 7. A vita alapjául szolgáló dolgozatomban az akaratot sem kvalitative, sem kvantitative pontosan meg nem határozhatónak mondom. Hogy mennyire igazam van, annak inkább bizonyítékát, semmint cáfolatát látom Pikler Gyula ama ellenvetésében, hogy az érdekek nagyságát mérlegelni tudjuk és hogy a pénzben az érdekek igen célszerű mértéke is rendelkezésünkre áll. Ezzel szemben én azt tartom, hogy a fizika vagy a kémia mértékei pontosabbak és tudományosabbak. Sőt nem is tudnám hasonlítani azt az eljárást, amidőn valamely vegyületet elemeire bontok és megmondom, hogy melyikből mennyi van benne, vagy a fény gyorsaságát megállapítom, ahhoz a kvantitatív és kvalitatív meghatározásokhoz, ahol érdekek különböző nagyságáról beszélek. Ha A -nak χ érdek a nagyobbik és y érdek a kisebbik, 5 -nek ellenben y érdek a nagyobbik és χ

érdek a kisebbik, akkor nincsen módomban, hogy ezeket az ő szubjektív értékeléseiket tudományosan döntő mértékkel megmérjem. A pénz meg épen nem olyan célszerű mértéke az érdekeknek. *A* füttyül a pénzre, *B* pedig meghal utána. *B*-t egy kis összeg pénzzel ezer dologra tudom rávenni, míg ellenben nincsen annyi pénz a világon, amivel *A*-t a legkisebb perfidiára rávehetnem. Épen az ilyen példák és meggondolások alapján állítom, hogy az akaratokon, érdekeken, belátásokon, ismereteken és hasonló egyéb pontatlanságokon nyugvó lélektani szociológia nem tudomány.

Ad 8. Az a kérdés, hogy az ember a társadalmat csinálhatja-e vagy sem? Én e kérdésre nézve azt mondtam kérdéses helyen:

Hirdetjük ugyan, hogy az akarat nem végső ok, hanem csak kísérő jelensége anyagi folyamatoknak, de azért még mindig széltében operálunk ezzel a detronizált akarral. Elfelejtjük, hogy már detronizáltuk és még mindig a régi tisztelettel adózunk a régi halványnak. Ha az akarat csak kísérő jelensége anyagi folyamatoknak, akkor a társadalom tüneményeit csak úgy magyarázzuk tudományosan, ha ezekkel az anyagi folyamatokkal mutatjuk ki kapcsolatukat. Ellenben semmit sem mondunk, ha akaratra visszük őket vissza. Még mindig szokatlan nekünk a gondolat, de tényleg úgy van, hogy az intézményeket, a társadalmat nem mi csináljuk. Meg kell leltni az összefüggést amaz anyagi folyamatok között, amelyeknek az akarat kísérő jelensége és ama dolgok között, amelyek a laikus szemlélet szerint ennek az akaratnak az eredményei.”

Azután azt mondom, hogy a lélektani társadalomtudomány is ezt a laikus felfogást osztja, hogy az emberi akaratok csinálják az intézményeket.

„Szerinte is egyszerűen tetszés szerint csinálják az intézményeket innen is, túlhan is. Ha nem is épen jók és gonoszok; hát okosak és nem okosak, ilyen vagy olyan irányban érdekeltek.” Szerintem tehát tudománytalan felfogás a társadalmat abból megmagyarázni, hogy az emberek mit akarnak. Ők csak azt akarják, amit akarniok kell. A tudományos felfogás a társadalmat az öntudati epifenomenek mögött rejlő materiális jelenségekre vezeti vissza.

Hogy a pszichológiai alapokból kiinduló konzervatív és a pszichológiai alapokból kiinduló forradalmár ideológiák mit vallanak arra nézve, hogy a társadalmakat lehet-e csinálni vagy sem, az engem nem érdekelhet. Melesleg megjegyezve, én e részben nem sok különbséget látok köztük. Amikor a konzervatívek a forradalmat lelketlen izgatok munkájának tartják, az izgatást bün-

tetik, akkor ők is azt tartják, hogy a társadalmakat csinálni lehet tetszés szerint.

Ad 9. Mindezekkel szemben azt tartom, hogy a mai — csaknem egészében lélektani — ú. n. társadalomtudomány *) nem tudomány, hogy csak az objektív szociológia fogja azt tudománnyá tenni; hogy ugyancsak az objektív szociológia fogja alkalmazott tudománnyá tenni a politikát. A jelen politikája akaratok vak torzsalkodása, a jövő politikája egy objektív tudomány törvényei szerint fog haladni. Ezt a nézetemet sem találok az objektív szociológia programjával ellentétben állónak. Az a kép, hogy „akaratok vak torzsalkodása” nem épen a legprecízebb, ezt szívesen elismerem. Ez már nem az objektív tudomány, hanem a lélektani gondolkodás képletes beszéde. Szabatosabb lett volna, ha azt mondom itt is, hogy ma azokról a fizikai törvényszerűségekről, amelyek a politikai torzsalkodások mögött rejlenek, semmit sem tudunk és e részben vakok vagyunk. De ez csak olyan nyelvi megszokás, mintha egy ateista azzal végezné egy értekezését, hogy „isten tudja”, meddig fog még tartani az istenhit.

Ennél lényegesebb ellenvetés, hogy pusztá felismert tudományos törvények nem is képesek egymagukban vezetni a társadalmat. De ezzel visszaérkeztünk kiindulópontunkhoz. Megint ott tartunk, hogy az objektív szociológiát majd épen úgy kell alkalmaznunk, mint ahogyan más objektív tudományokat alkalmazunk. A tüdővész objektív tünetjeinek ismerete alapján, egy objektív bakteriológia segítségével — igaz — nemcsak gyógyíthatom a tüdővést, de terjeszthetem is. Ezért azonban a bakteriológia még nem pszichikus tudomány és igen helyesen járunk el, ha a bakteriológiát továbbra is objektív alapon műveljük. És szakasztott így állunk az objektív szociológiával.

Egy gyökeresen új tudományos irányzatot nem programok vezetnek diadalra, hanem a program keresztülvitele. Amíg ez nincsen meg, addig rendszerint nem sok meggyőző erővel szokott járnunk annak vitatása, hogy ez a program de igenis lehetséges, kivihető. Annak százszoros ismétlésénél, hogy az ő programja a legjobb program, sokkal fontosabb, ha az új irány ennek a programnak megvalósítását bemutatja. Száz értekezés, amely azt bizonyította volna, hogy Spanyolországtól nyugatra hajózva

*) Mindössze a történelmi materializmus jutott nagyon közel a társadalomnak anyagcsere-folyamatokra való visszavezetéséhez. Erről máskor.

parthoz kell jutni, nem ért volna annyi sikert, mint egy hajó, amely parthoz jutott. Csak az objektív szociológia eredményei fogják a vitát eldönteni.

* * *

Még egy irodalmi megjegyzést. Azt, hogy az egyéni lélektanból nem vezethetők le a szociológia törvényei, már többen érezték. De az egyik út helytelenségének felismerése még nem jelenti a helyes út megtalálását. A helyes utat egy magyar író ismerte fel. Méray-Horváth Károly találta meg az objektív tudományoktól a szociológia felé továbbvezető ösvényt. Ő ismerte fel azt az egyszerű, de óriási jelentőségű igazságot, hogy a természet zárt anyagcsere-egységei a társadalomban egy új szintézissel gazdagodtak. Ő mutatta meg ezzel a felfedezésével, hogy mi a társadalom, mi a szociológia materiális szubsztrátuma. Ő tőle kellett megtanulnunk, hogy mi az, ami itt kutatandó és kutatható. Az eddigi társadalomtudomány még odáig sem jutott el, hogy kutatásának tárgyát világosan meg tudta volna állapítani. A társadalom törvényeinek kutatását vallotta feladatául, de nem tudja megmondani, hogy mi a társadalom. Az egyik ezt, a másik azt nevezi társadalomnak.

Méray reávilágított a materiális összefüggések eddig észre nem vett rendszereire és már egyedül ezzel lerakta az új tudomány alapjait. Ezeket a legmagasabb ritmusú anyagcsere-szisztémákat most már nevezheti akárki akárminek, de hogy ezekben az objektív kutatás új tárgyai adódtak, többé el nem veszhet.

Az objektív szociológiának a fentiekben kifejezett felfogása ezen az alapon áll. E helyen természetesen ezeknek az alapoknak a levezetését nem nyújthatom. Aki erre nézve többet akart tudni, az majd tanulmányozza Méraynak a legközelebbi napokban *Gesetze der grossen Revolution unseres Jahrhunderts* címen megjelenő folyóiratát, amelynek 1. számában meglelheti az új szociológia klasszikus világossággal megírt alapvetését.*)

Somló Bódog.

*) Méray-Horváth Károly új felfogása alapján több nagy érdekességű történelmi konstrukciót is felépít *Die Physiologie unserer Weltgeschichte und der kommende Tag* című munkájában. Míg alapfelfogását óriási jelentőségű felfedezésnek tartom, addig a rajta felépített szociológia részleteire ezúttal még nem foglalhatok állást. A helyes elméleti alapból még nem folyik minden egyes diagnózis helyessége. Az említett munka pedig nem nyújt annyi adatszerű pontos felszerelést, hogy az olvasó könnyű szerrel kontrollálhatná a diagnózisokat, hanem a munka e technikai hiányai folytán csak úgy alkothat magának önálló ítéletet, ha e kérdéseken önállóan keresztül dolgozza magát.